

“EVVELA SOSYALİST OLMALI, MADDEYİ ANLAMALI”

22 Nisan 2021

Yıldırım Koç

Mustafa Kemal Paşa'nın, 1904 yılında, daha 23 yaşında bir gençken yazdığı not şöyledir: “Evvela Sosyalist olmalı. Maddeyi anlamalı!” (**Atatürk'ün Bütün Eserleri, ATABE, Cilt 1, Kaynak Yay., İstanbul, 1998, s.15**)

Bu not, henüz 1905 Devrimi'nin de, 1917 Devrimi'nin de yaşanmadığı bir dönemde fazla düşünülmeden öylesine yazılmış sözcükler miydi, yoksa Atatürk'ün tüm yaşamı boyunca kafasında olan bir ideal miydi?

Atatürk, bir devletin ve milletin diğer bir devleti ve milleti ezmediği ve sömürmediği, bir toplumsal sınıfın diğer bir toplumsal sınıfı ezmediği ve sömürmediği, bir insanın başka bir insanı ezmediği ve sömürmediği, insanların kulluktan kurtulduğu bir Türkiye ve dünya istiyordu. Sosyalizm bundan başka nedir ki?

Ancak tek bir “sosyalizm” yoktur. Rusya'da Bolşevikler'in iktidara gelmesiyle bu ülkedeki anlayış ve uygulamalar, “enternasyonalizm” adı altında başka ülkelerde de tekrarlanmaya ve Sovyetler Birliği'nin çıkarları başka ülkelerdeki hareketlere “enternasyonalizm” diye dayatılmaya başlandı. Atatürk ise buna karşı çıktı, bir devletin başka bir devleti ezmediği ve yönetmediği bir dünyayı savundu.

Atatürk, söylemeye bile gerek yok, son derece gerçekçiydi. Elindeki insan malzemesini çok iyi tanıyordu. Güç dengelerini olağanüstü bir yetenekle değerlendiriyordu. Lenin, Mao ve Castro da büyük devrimcilerdir, ancak Atatürk kadar gerçekçi olup olmadıkları bence tartışmalıdır. Örneğin, Lenin, 1917 yılında Avrupa'da bir dizi ihtilal bekliyordu, “Almanya'da devrim olmazsa mahvolduk,” diyordu. Bu değerlendirmesinde gerçekçi değildi. Örneğin, Mao'nun siyasi çizgisinde önemli zikzaklar vardır, önemli yanlış adımlar söz konusudur. Bence Kültür Devrimi bunun örneklerinden biridir. Örneğin, Castro'nun 26 Temmuz 1953 tarihinde Küba'da Moncado Kışlası'na 165 arkadaşıyla saldırması hiç de gerçekçi değildi. Ancak kimse Atatürk'e “hayalci” diyemez. Atatürk'ün attığı her adım, son derece ince hesaplarla oya gibi işlenmiştir ve bir adım, ancak maddi koşullar olgunlaşmışsa ve iradi müdahaleyle gerçekleşmesi mümkünse, atılmıştır. Atatürk, olağanüstü bir entelektüel birikimle, tüm dünya deneyimlerinden yararlanmış, ancak kafasında genç yaşta yerleşmiş olan ideal doğrultusunda kendi yolunu çizmiştir. Ne diyordu 1 Aralık 1921'de Meclis'te yaptığı konuşmada? **“Efendiler, biz benzememekle ve benzetmemekle iftihar etmeliyiz. Biz bize benziyoruz, efendiler.”**

Mustafa Kemal Paşa, sosyalizm anlayışı çerçevesinde, bir devletin başka bir devleti yönetmesine de karşı çıkıyordu. Bu nedenle, Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki komünistler aracılığıyla Türkiye'deki siyasal ve toplumsal gelişmeleri etkileme ve yönlendirme çabalarına baştan itibaren kararlı bir biçimde karşı durdu.

Kurtuluş Savaşı sürerken Anadolu'da 1920 yılının yaz başlarında Türkiye Komünist Fırkası olarak bilinen gizli bir örgüt oluşturuldu. Ankara ve Eskişehir'de örgütlenen bu gizli yapılanmanın başını Sovyet Rusya temsilcisi Şerif Manatof çekiyordu. Bu gizli örgüt, 7 Aralık 1920 tarihinde gerekli yasal girişimlerde bulunarak Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası (THİF) adıyla legale çıktı. Ancak 1921 yılı Ocak ayında Çerkez Ethem ayaklanması sırasında, THİF yöneticileri tutuklandı. 4 Ekim 1920 tarihinde Ankara'ya gelen Sovyet maslahatgüzarı Upmal Angarski, 24 Ocak 1921 günü Mustafa Kemal Paşa ile uzun bir görüşme yaptı. Sertçe geçen görüşmeye ilişkin Sovyet Rusya temsilcileri tarafından tutulan tutanaklara göre, Mustafa Kemal Paşa'nın bu konulardaki görüşleri aşağıda sunulmaktadır (**ATABE, Cilt 10, s.317-328**):

“Burada kimseyi komünist olduğundan dolayı tutuklamıyorlar. Bütün tutuklamalar diğer suçlardan dolayı gerçekleştirilmiştir. (...) Biz, mücadeleyi başlatırken, halkı açık, net ve herkes için anlaşılır olan tek bir fikir etrafında topladık. Bu, milli bağımsızlık fikriydi. Şu anda Anadolu hükümetinin başka bir amacı yoktur.”
(s.323)

“Şahsi olarak ben ve yoldaşlarımdan birçoğu komünizmin taraftarıyız, ama hal ve şartlar, bizim bu konuda susmamızı gerektiriyor. Eğer ben, yarın komünist olduğumu açıklasam benim tesirimden eser kalmaz. (...) Rus komünistlerine karşı bir hareket yok. Sadece açık olarak Türkiye'nin dahili işlerine açıkça karışan Rus komünistlerine ve onların bazı partileri ile teşkilatlarına karşı bir hareket var. Anlamak gerekir ki, komünizm bile Türkiye'de bizim işimizdir. Hiçbir ülke, önümüze komünist olmamız için şartlar süremez. Bu bizim hakkımız.” (s.324)

“Komünizm meselesi Türk halkı tarafından çözülmeli. Lenin ve Çiçerin resmi olarak, Radek ise özel görüşmelerimizde, komünizmin Türkiye'de her şeyden önce bu ülkenin evlatlarının işi olduğu görüşümüzü tamamen doğruluyorlar. Başka kuvvetlerin dahili işlere her müdahalesi ve her inkılap aşılama girişimi, mutlaka mukavemetle karşılaşacaktır ve galeyana neden olacaktır.” (s.324)

“Yeni kurulan komünist teşkilatların hepsinin engellenmesiyle ilgili bir talimat olduğunu duymadım. Talimat, sadece gizli çalışan teşkilatlara yöneliktir. Resmi olarak tanınan fırkalar arasında bulunan teşkilatlar, var olma hakkına sahiptir.” (s.325)

“Şimdiki karışıklığı komünizme karşı tepki olarak değerlendirmek yanlıştır. Zira TKF'ye karşı bir saldırı yoktur. Bu, THİF'nin başında duran insanları ve onların dayatmaya çalıştıkları **ithal komünizmini hedef alan bir cereyandır. Türkiye'de, diğer ülkelere katienen benzemeyen, ülkemizin şartlarına ve özelliklerine uyan özel bir komünizme ihtiyaç vardır.**” (s.327)

Mustafa Kemal Paşa, kendi kontrolü altında kurulan Türkiye Komünist Fırkası'na ilişkin olarak da şu değerlendirmeyi yapıyordu: “**TKF, yabancıların vaat ettikleri ithal komünizme karşı mücadele etmek, ayrıca ülkemizin özel şartlarına uygun olarak, komünizm görüşlerini ilmi esaslara dayanarak yayabilmek gayesiyle kurulmuştu.**” (s.327)

Mustafa Kemal Paşa görüşmeyi sona erdirirken de şunları söyledi: “Daha okul sırasında hapisaneyeye düşmüş ve yıllarca sürgünlerde dolaşmış bir inkılapçı olarak eminim ki, Rusya ve Türkiye arasındaki ittifak insanlığı kurtaracaktır ve komünizm fikri er geç muzaffer olacaktır.” (s.328)

Mustafa Kemal Paşa, 4 Ocak 1922 tarihinde Lenin'e yazdığı mektupta şunları söylüyordu: “Memleketimizi düşman işgalinden kurtardıktan sonra, niyetimiz, kamu yararı taşıyan büyük işletmeleri olabildiğince devlet eliyle yönetmek ve böylece, bir büyük kapitalistler sınıfının gelecekte memlekete hâkim olmasının önüne geçmektir.” (ATABE, Cilt 12, s.211)

Mustafa Kemal Paşa, devrıldığı bu ekonomik, toplumsal ve siyasal yapıdan, bir taraftan bir millet inşa edip, diğer taraftan siyasi bağımsızlığı koruyup pekiştirecek ekonomik mücadeleye girdi. Emperyalizme karşı mücadele ancak güçlü devletlerle yapılabilir. Güçlü devletler ancak milli kimliği gelişmiş bir halka sahipse ayakta durabilir. Mustafa Kemal Paşa, halkçılık ve devletçilikle böyle bir süreci başlattı. İzlediği yol, bağımsız ve demokratik bir Türkiye'yi yaratırken, sınıfsız ve sömürsüz bir dünya mücadelesine de katkıda bulunmak ve barışçıl bir süreçle insanın insanı sömürmediği ilişkilere ulaşmaktı. Ömrü yetmedi. Yaşasaydı; Sovyetler Birliği'nin, Komintern'in ve TKP'nin hataları olmasaydı, Türkiye belki sosyalizm doğrultusunda gelişmenin yeni bir modeli olacaktı. Bu nedenlerle, Atatürk, tüm vatanseverlerin ve milliyetçilerin olduğu kadar, vatansever ve millici Türk sosyalistlerinin de bayrağıdır.